

**JIHOMORAVSKÝ KRAJSKÝ VÝBOR KSČ V BRNĚ
V LETECH 1968–1971**

Od srpnové okupace k porážce reformních sil a „vítězství“ normalizačního režimu

2. část

RADEK SLABOTÍNSKÝ

The South Moravian Regional Committee of the Communist Party of Czechoslovakia in Brno belonged since the early 60s to a very significant party body in which a reform movement gradually crystallized attempting to democratize not only the Communist Party of Czechoslovakia in Brno but also individual areas of social life, hence the whole Czechoslovak society. It was primarily a group of leading officials of the regional party committee headed by Chief Secretary Josef Špaček who realised the need of fundamental changes of the political system itself and in the spirit of greater democratization and openness to various social groups of the population. His efforts were crowned at least by a partial success mainly in the first half of 1968 when they succeeded to get through some reform steps into life despite many accumulated problems from the past twenty years of the communist government monopoly and at the cost of painful compromises. Promisingly developing reform movement within the South Moravian regional party organization and the regional committee was, however, forcibly closed in August 1968 by the arrival of the occupation forces to Czechoslovakia and a consequent standardization regime that not only negated the whole political development after January 1968, but also many of its first leaders were publicly gibbeted so that afterwards it transferred its interest to officers and members of all organs and components of the Communist Party, hence all the organs and organizations of political, public, social and economic life.

Key words: South Moravian Regional Committee of the Communist Party of Czechoslovakia; The Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia; the occupation of Czechoslovakia; reformists; conservatives; normalization regime; purge.

ÚVOD

Jihomoravský krajský výbor KSČ v Brně (Jm KV KSČ) prošel v letech 1968 až 1971 složitým obdobím svého vývoje. Jakožto jedno z vůdčích středisek tzv. Pražského jara do srpna 1968 se celkem logicky dostával po srpnové okupaci Československa vojsky Varšavského paktu do hledáčku konzervativních sil, a to nejen na ústřední úrovni. Sledovali jsme již v první části studie (viz Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 27/2013, č. 2, s. 106–131) snahu reformního křídla Jm KV KSČ v čele s vedoucím tajemníkem Josefem Špačkem, tajemníkem krajského výboru Jaroslavem Šabatou a dalšími zachovat alespoň některé z pozitivních demokratizačních prvků v činnosti Jm KV KSČ v Brně i po srpnu 1968. Tento jejich pokus se však ve změněné politické situaci a postupně se etabloujícího normalizačního režimu jevil jako stále obtížnější. Nastupující normalizátoři postupně získávali své původně ztracené pozice a nejprve nenápadně, později však již zcela nezakrytě

dávali najevo svůj odpor proti všemu, co se podařilo uskutečnit v době tzv. Pražského jara. Zatímco tedy první část ukázala první úspěšný nápor konzervativců na tábor reformistů, který skončil jejich nedobrovolným odchodem z postů v rámci Jm KV KSČ v Brně, druhá část se zaměřuje na analýzu dokončení „očisty“ komunistické strany od všech pravicových sil, oportunistů a dalších nepřátel normalizačního režimu v období od ledna 1970 až k jeho konečnému „vítězství“ v dubnu 1971, jak o tom informoval delegáty krajské konference komunistické strany vedoucí tajemník Jm KV KSČ v Brně Karel Neubert. Příspěvek je opět založen zejména na informacích získaných v rámci zevrubného výzkumu velmi dobře zachovalého a rozsáhlého archivního fondu G 593 Jm KV KSČ v Brně jako základního dokumentu, který je součástí Moravského zemského archivu v Brně.

„VÍTĚZSTVÍ“ SOVĚTSKÉHO POJETÍ NORMALIZACE (leden 1970 – duben 1971)

Do nového roku 1970 vstupoval Jihomoravský krajský výbor Komunistické strany Československa (Jm KV KSČ) v Brně s jasným politickým zadáním – dokončit „očistu“ strany, státní a veřejné sféry, úseku národního hospodářství a na jejím základě provést výměnu stranických legitimací. Oba problémy považovali vedoucí funkcionáři krajské organizace za nejdůležitější úkoly, které je nutno beze zbytku a bez zbytečného odkladu realizovat. Jednotlivé oblasti společenského života byly rozpracovány do podrobných analýz, ve kterých jejich autoři na základě historického pozadí poukazovali na vliv pravicových sil v uvedených oblastech a v dalším textu pak hodnotili postup „konsolidace“ na těchto úsecích.¹

Plánovaná výměna stranických průkazů měla původně být jen administrativně technickou záležitostí, která byla nejprve naplánována na druhou polovinu roku 1969, aby se po několikerém odložení měla uskutečnit v roce 1972. Změněné politické podmínky však využilo normalizační vedení v čele s prvním tajemníkem ústředního výboru KSČ (ÚV KSČ) Gustávem Husákem a výměnu stranických legitimací se rozhodlo spojit s čistkou ve straně. Toto rozhodnutí uzrálo v nejvyšších patrech KSČ již na podzim 1969 a postupně dostávalo konkrétnější obrysy. Hlavním cílem této čistky bylo KSČ v daleko kratší době zbavit všech zbývajících odpůrců nového režimu a nositelů tzv. pravicového oportunismu, než tomu bylo doposud. Základním předpokladem pro úspěšně provedenou akci byl pohovor s každým členem strany a na základě jeho výsledku mu vydat či nevydat nový členský průkaz, vyloučit jej ze strany či mu zrušit nebo pozastavit členství. Směrnicí pro přípravu a provedení této akce se stal Dopis ÚV KSČ všem základním organizacím (ZO) a členům strany k výměně stranických legitimací v roce 1970 (přijatý na plenárním zasedání ÚV KSČ ve dnech 28.–30. ledna 1970), který se hemžil mnoha ideologickými formulacemi a taktickým mlčením ve smyslu potřebného upevnění organizační a ideové jednoty strany. Jeho skutečný význam byl jasný: zbavit se nepohodlných a údajných nepřátel ve straně, kteří vystupovali oportunisticky, zastávali pravicové názory, hanobili Sovětský svaz a další spojenecké státy socialistického bloku, rozvraceli společenské zřízení, oslabovali vedoucí úlohu KSČ, které tak svým jednáním způsobili nenapravitelné škody. Důležitou podmínkou setrvání ve straně byl postoj každého jednotlivce k příchodu vojsk Varšavské smlouvy

¹ Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA v Brně), f. G 593 – Jm KV KSČ v Brně, Plénium krajského výboru (dále jen Plénium KV) – rok 1970, karton (dále jen kart.) 36, inventární číslo (dále jen i. č.) 25, úvodní slovo Oldřicha Hökla k situaci a perspektivám dětského a mládežnického hnutí, které zaznělo na plenárním zasedání Jihomoravského krajského výboru Komunistické strany Československa v Brně (dále jen Jm KV KSČ v Brně) dne 3. července 1970 a tamtéž, i. č. 25, kart. 36, tištěný materiál *Hodnocení konsolidačního procesu na školách...*, který byl projednáván na plenárním zasedání Jm KV KSČ v Brně dne 17. září 1970 nebo tamtéž, tištěný materiál *Hodnocení konsolidačního procesu v kulturních zařízeních*, který byl projednáván na plenárním zasedání Jm KV KSČ v Brně dne 7. ledna 1971.

do Československa v srpnu 1968 a následným výsledkům moskevských jednání, stejně jako k obratu v politice vedení KSČ od podzimu 1968. Dopis ÚV KSČ se svým hodnocením uplynulého vývoje nejen uvnitř KSČ, ale i uvnitř celé společnosti, především však po lednu 1968, snažil vyvolat u stranické veřejnosti dojem potřebnosti a nezbytnosti tohoto kroku, který měl napravit rozkladnou činnost a neblahé „dědictví politiky pravičáků“. Zcela v rozporu se svými dřívějšími postoji husákovské vedení KSČ překrucovalo známá fakta a negovalo tak celý polednový vývoj ve jménu nastupující normalizace.²

Na základě zaslání Dopisu připravilo předsednictvo Jm KV KSČ v Brně Předběžný návrh politicko-organizačního a technického zabezpečení výměny členských legitimací a dokončení očisty strany v roce 1970. Návrh počítal se zřízením pracovních skupin ÚV KSČ, které měly vést pohovory s vedoucími funkcionáři krajského výboru a okresních výborů, vyslat skupiny funkcionářů krajského výboru na pomoc nižším složkám strany při přípravě a vlastním provedení akce a celý úkol zabezpečit i po ideové a informační stránce.³

Na svém zasedání 29. ledna 1970 probíralo předsednictvo krajského výboru návrh na dokončení čistky uvnitř všech orgánů Jihomoravského krajského národního výboru (Jm KNV). Předsednictvo souhlasilo odvolat na základě předchozích pohovorů z funkce 13 poslanců a 4 vedoucí jednotlivých odborů Jm KNV pro jejich nesprávné postoje. Místa poslanců neměla být nově obsazena, protože 144 poslanců „je dostatečný počet, aby byl zabezpečen řádný chod všech orgánů jihomoravského KNV tak, aby tvořil dělný pracovní sbor“. Novými lidmi měli být nahrazeni jen odvolaní vedoucí jednotlivých odborů. Přílohou k návrhu bylo hodnocení jednotlivých prověřovaných osob. U všech bylo uvedeno, že nekriticky přijímaly polednový vývoj, byly stoupenci pravicového oportunistu, kriticky se vyjadřovaly ke vstupu cizích vojsk na území Československa a při pohovorech zaujímaly ke své bývalé politické činnosti nekritické stanovisko.⁴

S Dopisem ÚV KSČ k výměně stranických průkazů i Návrhem politického a organizačního zabezpečení výměny stranických průkazů, které vypracovalo předsednictvo Jm KV KSČ v Brně, bylo plénum krajského výboru seznámeno na mimořádném zasedání 6. února 1970. Referát k tomuto hlavnímu bodu jednání přednesl tajemník krajského výboru František Růčka. V něm především zdůraznil, že celá akce musí být dobře ideově a politicky vysvětlena, aby byl dosažen kýžený výsledek. Od celé akce si sliboval, že udělá konečnou tečku za „nenormálnostmi včerejška“.⁵ Následovala obsáhlá diskuse, ve které jednotliví přihlášení vyslovovali souhlas s plánovanou výměnou členských průkazů. Zajímavý byl diskusní příspěvek tajemníka Michala Holčáka, který se věnoval odpovědi na otázku, kde jsou zaměstnáni bývalí vyloučení funkcionáři krajského výboru či okresních výborů. Zcela otevřeně se zmínil o zásadách, které byly v případě jejich dalšího pracovního zařazení uplatněny. „Abychom jejich zařazení mohli politicky zdůvodnit před krajskou organizací, posuzovali jsme výši viny, jak kdo stál, víte, že byly různé postoje a jakou má kvalifikaci a co by tito lidé mohli dělat.“ Tak např. Vladimír Lenc, bývalý

² Tamtéž, Předsednictvo krajského výboru (dále jen Předsednictvo KV) – rok 1970, kart. 113, i. č. 55, dopis Ústředního výboru (dále jen ÚV) KSČ, který projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 29. ledna 1970.

³ Tamtéž, předběžný návrh politicko-organizačního a technického zabezpečení výměny členských legitimací a dokončení očisty strany v roce 1970.

⁴ Tamtéž, návrh na provedení kádrových změn. Např. na závěr hodnocení poslankyně Františky Kainarové uvedla hodnotící komise, že i když se „jedná o dlouholetou členku strany a aktivní funkcionárku v minulém období, nelze pomínout její nesprávné postoje a aktivní činnost, která objektivně napomáhala záměrům nepřátel socialismu. Svými názory a vystupováním nepříznivě ovlivňovala myšlení a jednání orgánů, v současné době se plně nevyrovnala s omyly předchozího vývoje a zvláště s příchodem sovětských vojsk...“.

⁵ Tamtéž, Plénum KV – rok 1970, kart. 35, i. č. 25, referát tajemníka Jm KV KSČ v Brně Františka Růčky, který zazněl na plenárním zasedání Jm KV KSČ v Brně dne 6. února 1970.

vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Brně, byl zařazen na místo vedoucího úseku aplikované matematiky v První brněnské strojírně – Závodech Klementa Gottwalda, bývalý tajemník krajského výboru Alfréd Černý pracoval jako plánovač v Zahradní a technické správě města Brna či bývalý tajemník Jm KV KSČ Ladislav Manoušek vykonával funkci technického redaktora krajského nakladatelství Blok.⁶ Na závěr zasedání plénum schválilo politické, organizační a technické zabezpečení celé akce výměny podle doporučení předsednictva krajského výboru stejně jako složení jednotlivých komisí a harmonogram jednotlivých úkolů. Předsednictvo dostalo od pléna plnou moc nadále provádět veškerá potřebná opatření a operativně řešit problémy a reagovat na změny v průběhu výměny stranických legitimací. Všem výborům nižších složek strany uložilo zpracovat vlastní politické, organizační a technické zabezpečení výměny průkazů a konkrétní úkoly všem zainteresovaným oddělením krajského výboru.⁷

Vlastním průběhem provádění pohovorů v souvislosti s výměnou členských průkazů se zabývalo plenární zasedání, které se sešlo dne 19. února. V písemné zprávě vyjádřilo uspokojení nad dosavadními výsledky pohovorů a konstatovalo, že pohovory proběhly se všemi členy a kandidáty krajského výboru i jednotlivých oddělení a sekretariátu, z nichž jen kandidát krajského výboru Karel Kříž byl navržen na vyloučení a s kandidátem krajského výboru Stanislavem Růžičkou a členem krajského výboru Oldřichem Malým mělo být zavedeno stranické šetření. Ostatní členové byli prověřeni kladně a mohl jim být po schválení předsednictvem Jm KV KSČ v Brně vydán nový stranický průkaz. Zároveň bylo doporučeno vydat nové legitimace 52 politickým pracovníkům krajského výboru a vyloučit z KSČ bývalé členy a kandidáty krajského výboru Alfréda Černého, Ladislava Manouška, Bohumila Marčáka, Karla Smítala a Jaroslava Šabatu. S bývalými členy a kandidáty Jm KV KSČ Vladimírem Lencem, Janem Pánovcem, Bohumilem Pavlincem, Josefem Solařem, Jiřím Šperkou a Vladimírem Blažkou bylo podle materiálu zavedeno disciplinární řízení. Celkem bylo k 19. únoru 1970 odvoláno či odešlo na vlastní žádost 38 členů a kandidátů krajského výboru, mezi jinými také bývalý vedoucí tajemník Jm KV KSČ a člen předsednictva ÚV KSČ Josef Špaček. Čistka ke stejnému datu postihla rovněž 37 vedoucích a ostatních tajemníků jednotlivých okresních výborů strany jihomoravské krajské stranické organizace.⁸

Osoba Josefa Špačka se dostala na pořad jednání schůze předsednictva krajského výboru dne 26. února. Prověřit jeho práci a zároveň rozhodnout o jeho konečném osudu ve straně měla Ústřední kontrolní a revizní komise ÚV KSČ, která se obrátila o pomoc na krajský výbor, aby k práci komise vyslal své dva zástupce. Jedním z nich byl člen krajského vedení Holčák, druhým člen Krajské kontrolní a revizní komise Rydval. Zároveň vyslovilo předsednictvo nesouhlas, a to zřejmě na základě negativních ohlasů mezi některými vedoucími představiteli a členy krajské stranické organizace, s umístěním Špačka na dříve vybrané pracovní místo a s tímto stanoviskem hodlalo seznámit ÚV KSČ.⁹ Nestačilo tedy odvolání z funkce, za prosazování a uplatňování polednové politiky v praxi bylo nutno zaplatit větší cenu než jen politickou. Normalizační vedení

---

⁶ Tamtéž, diskusní příspěvek tajemníka Jm KV KSČ v Brně Michala Holčáka. Jaroslav Šabata v té době pracoval jako psycholog v Psychiatrické léčebně v Brně-Černovicích.

⁷ Tamtéž, usnesení k výměně členských legitimací v roce 1970 a dokončení očisty strany od revizionistických a pravocově oportunistických živlů.

⁸ Tamtéž, informace o průběhu konsolidačního procesu v kraji a plnění usnesení pléna KV KSČ k výměně členských legitimací, kterou projednávalo plenární zasedání Jm KV KSČ v Brně dne 19. února 1970.

⁹ Tamtéž, Předsednictvo KV – rok 1970, kart. 113, i. č. 55, zápis ze schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně, která se konala dne 26. února 1970: bod 8, návrh zástupců KV KSČ do Ústřední kontrolní a revizní komise ÚV KSČ k řešení případu Josefa Špačka, bod 10, opatření k rozmístění lidí, kteří odešli z aparátu a orgánů strany.

krajského výboru tak i nadále hodlalo v duchu nového režimu znepříjemňovat život v té době již odvolaným bývalým nejvyšším funkcionářům krajského výboru a znemožnit jim nejen pracovat na dříve vybraných místech, ale ve spolupráci s bezpečnostními orgány přímo zasahovat do jejich soukromí a nechat tajně sledovat jejich další případnou politickou a společenskou činnost a styky s jinými osobami. A aby toho nebylo málo, muselo se nepřátelům ve straně dostat i veřejného odsouzení, jak se o tom mohl Josef Špaček přesvědčit v dubnu 1970 na stánkách Rovnosti. Dne 21. dubna zde totiž vyšel rozsáhlý článek, který se na základě polopravd, záměrných dezinformací i vyložených lží snažil čtenáře přesvědčit, koho že to lidé obdivovali a jakého se dočkali všichni zklamání, když se nakonec ze Špačka „vyklubal“ jeden z nejzarytějších pravicových oportunistů v KSČ.¹⁰

Jako již bylo uvedeno v první části studie, schválilo předsednictvo Jm KV KSČ ustavení několika komisí pléna krajského výboru, které prováděly pohovory se všemi bývalými i tehdejšími členy a kandidáty pléna, aby zjistila jejich postoje v období po lednu 1968. O své činnosti podávaly komise předsednictvu pravidelné zprávy. O tom, v jakém duchu se pohovory, které se konaly dne 10. března 1970 v budově krajského výboru, nesly, vypovídá zpráva jedné z komisí z 26. března. Před komisí ten den postupně předstoupili bývalí členové krajského výboru Karel Čejka, František Gerstberger, František Píšek, Alena Kršková, Jan Landsman, Vladimír Meliš, Vladimír Mojžíš a Jan Trefulka. Podle názoru komise většina předvolaných přistoupila k hodnocení sebekriticky, přesto však konstatovala, že „charakteristickým rysem byla snaha zlehčovat své dřívější postoje, omlouvat chyby a nedostatky, vysvětlovat svoji činnost napomáhající objektivně dřívějšímu pravicově-oportunistickému vedení KV“. Naproti tomu „Soudruzi Meliš a Čejka nesouhlasili se zdůvodněním výsledků svých pohovorů, se závěry komise charakterizující jejich minulou činnost, dožadovali se opisu této charakteristiky a na protest nesouhlasu odmítli podepsat záznam o pohovoru.“ Kromě Píška, který prý provedl největší sebekritiku, komise všechny zbývající charakterizovala jako exponenty pravice, jejichž proviněním byla obhajoba polednové politiky. U Trefulky komise napsala, že i při pohovoru setrval na svých údajně nesprávných pozicích. „Nedospěl k poznání, že by v jeho politických názorech byly chyby, a proto se také ani dnes od nich nedistancuje. Ukazuje se, že s. Trefulka stál jednoznačně na pozicích pravicového oportunismu. Vývoj politické situace hodnotil vyloženě z maloburžoasních pozic a byl jednoznačným zastáncem demokratického centralismu, zbaveného jeho třídního obsahu... Před srpnem, v srpnu i po něm stál na nacionalistických, protisovětských a protistranických pozicích. Jeho politické postoje i dnes dokazují, že byl nositelem a zastáncem pravicového oportunismu v kraji a že v tomto směru zaujímal významné místo.“ A jakým výsledkem skončily tedy tyto konkrétní pohovory? U jediného Píška komise navrhla, aby dostal nový členský průkaz, u ostatních, jak jinak, bylo navrženo vyloučení z KSČ, což také posléze předsednictvo krajského výboru schválilo.¹¹ Jak je ze zprávy komise patrné, jejím hlavním cílem nebylo objektivně zhodnotit politické postoje a činnost bývalých členů pléna Jm KV KSČ, ale především z pozice „vítěze, který triumfoval“ zbavit nepohodlné s konečnou platností jejich politického vlivu jejich vyloučením z KSČ. Pohovory tedy byly jen jakousi „kamoufláží“ především směrem k veřejnosti, jakýmsi zdáním „legitimity“, výsledek byl totiž známý dopředu. Také zdůvodnění rozhodnutí a použitý ideologický a často velmi sterilní jazyk, plný prázdných frází a klišé, odpovídaly tomuto předem danému výsledku.

¹⁰ *Brněnské zrcadlo Josefa Špačka*. Rovnost, 21. dubna 1970, s. 4.

¹¹ MZA v Brně, f. G 593 – Jm KV KSČ v Brně, Předsednictvo KV – rok 1970, kart. 114, i. č. 55, zpráva komise pléna KV KSČ, ustavená pro hodnocení postojů a činnosti bývalých členů pléna KV KSČ, kterou projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 26. března 1970.

Druhá a rozhodující fáze pohovorů byla zcela zásadním způsobem ovlivněna rozhodnutím předsednictva ÚV KSČ ze 14. dubna 1970, které reagovalo na nespokojenost s dosavadním průběhem a výsledky pohovorů. Předsednictvo ÚV KSČ na základě zjištěných skutečností přijalo dokument Závěry předsednictva ÚV KSČ ze dne 14. dubna 1970 k dalšímu postupu při výměně stranických legitimací. Hlavním cílem – a z dokumentu to také jasně vyplývalo – byla snaha očistit stranu od všech nositelů pravicového smýšlení a zamezit rozvoji liberalistických tendencí při provádění pohovorů. Stranickým orgánům a prověřkovým komisím se tak dostal do rukou zcela bezprecedentní nástroj, na jehož základě mohlo být pozastaveno členství ve straně nejen jednotlivcům, ale i celým skupinám straníků a zároveň pozastavena či úplně zrušena činnost jednotlivých základních organizací KSČ. Dokument v tomto směru překračoval platné stanovy strany a měnil dosavadní výsledky již proběhlých pohovorů. Prověřování tak měli před komisemi ještě menší práva než doposud. Stranické vedení chtělo tímto nařízením zlomit odpor především v základních stranických organizacích, kde se tzv. normalizaci prozatím nepodařilo prosadit vůbec nebo jen u malé části členů. Vedení KSČ přitom argumentovalo údajnou přemírou liberalismu, která se uplatňovala při vedení pohovorů s prověřovanými v jejich první fázi, kdy ve straně zůstalo údajně velké množství pravicových elementů.¹²

Na základě závazného dokumentu ÚV KSČ přijalo předsednictvo Jm KV KSČ v Brně na schůzi 23. dubna 1970 plán dalšího postupu pohovorů. Především bylo nutno vypracovat seznam všech základních organizací a tam, kde byly pochybnosti o výsledcích již skončených pohovorů, tyto pohovory zrušit a provést nové. Za tím účelem vedli funkcionáři krajského výboru konzultace s tajemníky jednotlivých podřízených okresních výborů, které měly za úkol sjednotit politická stanoviska k tomuto problému. Druhá a rozhodující fáze pohovorů spojená s výměnou stranických průkazů tak mohla začít.

O změnách v dosavadní praxi a dalším průběhu provádění pohovorů na základě zpracované zprávy předsednictva krajského výboru jednalo plénum Jm KV KSČ v Brně na svém zasedání 28. dubna. S referátem ke zprávě vystoupil tajemník Josef Koláčný. Konstatoval, že dosavadní výsledky pohovorů neodpovídají vyčtenému cíli, v praxi se prý často objevoval liberalismus v přístupu k prověřovaným, který „vázně ohrožuje politické cíle výměny členských legitimací“. Z pohledu krajského výboru se tak při uplatňování nesprávné taktiky nedařilo odhalovat a vytlačovat odpůrce normalizačního režimu, kteří nadále seděli ve výborech nebo byli členy především základních organizací. „To zpomaluje tempo konsolidačního procesu a jeho ostří se oslabuje tou měrou, jak postupuje do základních organizací, kde se pocítuje malá politická odvaha a odhodlanost organizačně se rozejít s vlastními a místními nositeli pravicově oportunistických a antisovětských tendencí.“ Koláčný proto navrhl, že tam, kde jsou pochybnosti o správnosti prověření, je nutno výsledek anulovat a provést nové pohovory stejně jako změnit složení komisí. V další části své řeči se vyjádřil k pochybnostem některých členů pléna, kteří se negativně vyjadřovali k otázce pracovního zařazení bývalých členů krajského výboru a okresních výborů. Jako reakce na tyto hlasy vypracovalo předsednictvo Jm KV KSČ nový kádrový pořádek, který se měl stát základním způsobem, jak „chceme řešit nesprávné umístění těch, kteří se zpronevěřili straně a její marx-leninské linii... Druhou cestou... je stanovit určité okruhy pracovních nebo funkčních zařazení, kde by neměli být nositelé pravicového oportunismu a antisovětsismu zařazováni. Jde o to, aby tyto okruhy byly specifikovány a přitom platné pro celou stranu. Proto jsme zpracovaný návrh po projednání v sekretariátu předali ústřednímu

---

¹² K tomu blíže MAŇÁK, J.: *Od ústupu k porážce, od omezování k likvidaci. Postup „normalizace“ a jeho vyvrcholení v „očistě“ liberecké okresní organizace Komunistické strany Československa*. Studijní materiály Ústavu pro soudobé dějiny. Praha 2011, s. 55–56.

výboru jako iniciativní návrh ke konzultaci. Bude-li schválen, stane se zásadním a platným pro zařazování všech, kteří byli jako nositelé, organizátoři a pomahači pravicového oportunismu.“ Tajemník Koláčný se svém proslavu pozastavil nad tím, jak je možné, že na základě dosavadních výsledků pohovorů, kdy byly ukončeny ve 14,65 % případech z celkového počtu všech prověřovaných, je navrženo vyloučit 4,4 % členů. Vedení krajského výboru rovněž znepokojovalo sociální složení vyloučených, kde z celkového počtu bylo 10 % pracujících v zemědělství, 20 % dělníků, 25,5 % technické inteligence, ale jen 4,6 % „humanitní inteligence“. Znovu se tak jen potvrzoval fakt, že i když se chtěla komunistická strana stát stranou s pevným dělnickým jádrem, v praxi se jí tuto podmínku nedařilo splnit, protože místo odhalení pravice docházelo k vylučování poctivých členů strany.¹³ I toto zjištění mělo svůj význam pro vedoucí představitele KSČ, kteří se rozhodli ke změně taktiky při výměně stranických průkazů.

Pohovory se dotýkaly všech oblastí stranické, státní i veřejné sféry. Zvláště důležité se jevíly na pracovištích orgánů státní moci, kde bylo nutno především protlačit tzv. normalizaci. Jedním z pilířů normalizačního režimu se staly justiční orgány a vysoké školy. Předsednictvo krajského výboru projednávalo na své schůzi 16. července 1970 hodnocení výsledků pohovorů se členy základní organizace KSČ Krajského soudu v Brně. Na základě výsledků pohovorů bylo z celkového počtu 68 členů KSČ schváleno vydat nový stranický průkaz 41 členům, 3 vyloučit ze strany a 24 zrušit členství ve straně. Pomoci při rozhodování obou komisí, které pohovory prováděly, měly analýza činnosti a postojů jednotlivých členů základní organizace, hodnocení práce, služebně politické hodnocení a stanoviska stranické organizace, vedení soudu a komisí. Jako zdůvodnění pro nevydání nové členské legitimace závěry komisí uváděly politickou pasivitu a neupřímnost v názorech, u vyloučených šlo „vyložené“ o nositele pravicových názorů.¹⁴

Hodnocení pedagogů brněnských vysokých škol probíhalo v několika fázích a jeho hlavním úkolem bylo odstranit z vysokých škol všechny nepohodlné, kteří otevřeně schvalovali polednovou politiku nebo se v ní osobně angažovali. Tak např. u vyloučení v té době již známého brněnského historika a pedagoga na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně Josefa Války prověřovací komise uváděla, že „jmenovaný je členem strany od r. 1948. Prošel četnými stranickými funkcemi. V letech 1968–69 neměl stranickou funkci, zabýval se převážně psaním odborných i publicistických statí, které vycházely z oportun. posic a byly kritizovány sovětským tiskem. Na plenárních schůzích vystupoval se svými příspěvky v duchu pravicového oportunismu. Také byl členem redakční rady časopisu ‚Host do domu‘. Komise SKV KSČ navrhuje vyloučit z KSČ.“ Předsednictvo tento návrh akceptovalo a Válka byl ze strany vyloučen.¹⁵

Politicky velmi delikátními se staly pohovory s příslušníky bezpečnostních složek, které byly vždy oporou komunistického režimu. Tak např. když se jednalo o vyloučení majora Sboru národní bezpečnosti a náčelníka Obvodního oddělení Veřejné bezpečnosti Brno 3 Jána Gulaka, který byl za své protistranické a protisovětské vystoupení v srpnových dnech 1968 vyloučen předsednictvem Městského výboru KSČ v Brně. Proti verdiktu, který označil za velmi přísný, se odvolal ke Krajské revizní a kontrolní komisi Jm KV KSČ v Brně, která sama prováděla prošetření případu. Po zhodnocení celého případu se komise přiklonila k rozhodnutí městského

¹³ MZA v Brně, f. G 593 – Jm KV KSČ v Brně, Plénum KV – rok 1970, kart. 35, i. č. 25, projev tajemníka Jm KV KSČ v Brně Josefa Koláčného k tištěnému materiálu Zpráva o průběhu provádění pohovorů v souvislosti s výměnou členských legitimací, který zazněl na plenárním zasedání Jm KV KSČ v Brně dne 28. dubna 1970.

¹⁴ Tamtéž, Předsednictvo KV – rok 1970, kart. 116, i. č. 55, hodnocení výsledků pohovorů se členy ZO KSČ na Krajském soudu v Brně, které projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 16. července 1970.

¹⁵ Tamtéž, schválení návrhů komisí sekretariátu KV KSČ o vyloučení z řad členů KSČ a zrušení členství v KSČ z oblasti vysokých škol.

výboru a vyloučení potvrdila. Shledala, že jmenovaný rozšiřoval leták ve městě Brně proti okupantům a kolaborantům, s jejichž obsahem souhlasil. „Svým jednáním a vystupováním hrubě porušil stanovy strany tím, že neprosazoval důslednou politiku strany, nebojoval proti všemu, co narušuje zásady politiky strany a její jednotu, narušoval myšlenky proletářského internacionalismu s lidem Sovětského svazu a ostatních zemí socialistického tábora, u příslušníků na OO VB Brno 3 narušoval upevňování obranyschopnosti ČSSR, narušoval přátelskou spolupráci mezi národy.“

Hodnocením práce prošli rovněž příslušníci štábu krajského velitele Lidových milicí. Tato „úderná pět dělnické třídy“ se však při pohovorech osvědčila, a tak z celkového počtu 26 členů štábu jen tři byli v důsledku svých politických postojů navrženi na vyloučení z KSČ. Mezi vyloučenými se však objevil sám krajský velitel milicí Jaroslav Konečný, což bylo jistě nemilé zjištění. Verdikt předsednictva Jm KV KSČ v Brně byl však neúprosný, dne 2. července 1970 rozhodnutí komise schválilo.¹⁶

Dne 30. července 1970 se předsednictvo krajského výboru zabývalo hlavními tendencemi politické situace v kraji za druhé čtvrtletí roku 1970. Obsáhlý tištěný materiál hovořil o aktivizaci členské základny tam, kde již pohovory skončily, tato aktivita byla však na druhé straně vyvážená určitou sterilitou bez většího důrazu na zvyšování ideologické úrovně stranických organizací a malou angažovaností za politickou linii ÚV KSČ. Druhá část materiálu se pak věnovala situaci na jednotlivých úsecích, kde hlavním cílem byla i nadále „očista“ od nositelů pravicového oportunistu, což se údajně dařilo, a to i za cenu velkých problémů. Také reakce společnosti na prováděné pohovory oscilovala mezi dvěma krajními póly: od zcela kladného stanoviska souhlasícího s pokračováním tzv. normalizace až po zcela záporné, které hlásaly protisocialistické a pravicové síly. Mezi nimi, podle názoru autorů zprávy, pak existovala nejpočetnější skupina lidí, která se k politickým otázkám nevyjadřovala. Autoři zprávy pak v jejím závěru zcela otevřeně přiznávali, že v celém sledovaném období bylo hlavním úkolem všech složek vést boj s pravicí ve straně a antisocialistickými silami ve společnosti.¹⁷

Jako další bod jednání předsednictvo projednávalo hodnocení výsledků pohovorů se členy základní organizace KSČ v deníku Rovnost. Na základě skončených pohovorů s pracovníky Rovnosti rozhodlo vydat nový členský průkaz 21 členům základní organizace, pěti členům zrušit členství v KSČ a pět členů z KSČ vyloučit a u dvou zrušit výsledky pohovorů a provést pohovor nový.¹⁸ Pohovory prováděly dvě komise, které však dospěly k jiným výsledkům než ideologické oddělení Jm KV KSČ, které jejich správnost posuzovalo. Tak např. u redaktorky Květy Koželouhové dospěla komise k názoru, že se dotyčná z původního zastávce polednového politického vývoje změnila na propagátorku posrpnové politiky, a navrhlo vydat jí členský průkaz, ideologické oddělení Jm KV KSČ jako vyšší instance však tento názor přehodnotila a jako výrazného exponenta pravicového oportunistu doporučilo jmenovanou vyloučit ze strany, k čemuž se poté přiklonilo i předsednictvo krajského výboru.¹⁹ Tolik tedy tehdy běžná realita obrovských pravomocí nadřazených orgánů, které měly zcela otevřeně ukázat, kdo je skutečným pánem v průběhu celé prověřovací akce.

---

¹⁶ Tamtéž, Disciplinární návrhy a Tamtéž, kart. 115, i. č. 55, politicko-pracovní hodnocení členů štábu krajského velitele LM, které projednávala schůze předsednictvo Jm KV KSČ v Brně dne 2. července 1970.

¹⁷ Tamtéž, hlavní tendence politického vývoje v Jihomoravském kraji za II. čtvrtletí 1970, tištěný materiál projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 30. července 1970

¹⁸ Původně měla základní organizace KSČ v Rovnosti 44 členů, 13 však bylo donuceno odejít již v roce 1969. Viz tamtéž, hodnocení výsledků pohovorů se členy ZO KSČ v Rovnosti v Brně.

¹⁹ Tamtéž.

Po zhodnocení výsledků pohovorů s členy KSČ v Rovnosti přistoupilo předsednictvo krajského výboru k hodnocení deníku Rovnost. Předložený materiál především zdůrazňoval přínos redakce a jednotlivých rubrik pro politiku normalizačního vedení KSČ a na konkrétních příkladech pak dokazoval tuto pozitivní redakční práci směrem k veřejnosti. Materiál bez výhrad přijalo ideologické oddělení, které ocenilo údajnou vysokou politickou a ideovou úroveň článků uveřejňovaných v deníku a zároveň doporučilo, aby jej schválilo i předsednictvo, což se také stalo.²⁰

Bližící se druhé výročí srpnových událostí roku 1968 využilo vedení krajského výboru k přijetí opatření, aby se neopakovala vystoupení zklamaných a rozčarovaných občanů z tzv. normalizace (v komunistickém slovníku však protisocialistických a protisovětských elementů, deklasované mládeže a kriminálních živlů) v srpnu 1969, která dosud strašila četné vedoucí komunistické funkcionáře. Vedoucí komunisté kraje proto uložili jednotlivým vybraným funkcionářům krajského výboru konkrétní úkoly k „zajištění veřejného klidu a pořádku“, za jejichž splnění byli osobně odpovědní. Přijatá opatření se týkala zajištění klidu a pořádku v kraji, městě Brně, vysokých školách a studentských kolejiích, továrnách a podnicích na území kraje, plynulého zásobování obyvatel kraje a součinnosti všech zainteresovaných stranických a státních orgánů. Podle rozboru bezpečnostní situace se údajně pravicové a protisocialistické síly snažily narušit před srpnovým výročím pořádek a destabilizovat společenský život tím, že vyvolávaly neklid ve veřejnosti letákovou akcí a rozesíláním výhrůžných dopisů. Mezi další způsoby práce těchto „temných sil“ patřilo narušování pracovní morálky v závodech a plynulosti výroby, sabotáže a různé formy záškodnictví. Zpráva konstatovala, že je nutné „zaměřit pozornost zejména na střediska koncentrace pravicových sil v různých závodech a podnicích“. Vedle represe navrhovali autoři rozboru také „cílevědomou politickou práci v závodech, ústavech a školách.“²¹ Je zcela jasné, kam autoři této zprávy svým rozbohem bezpečnostní situace směřovali. Ve vedoucích komunistických funkcionářích měli vyvolat dojem, že v Československu existuje rozvětvená síť údajných nepřátel stávajícího režimu, kteří se budou chtít utkat za každou cenu v nerovném zápase se státní mocí a využijí k tomu druhé výročí okupace. Proto tato zcela neopodstatněná série přijatých opatření, kde jasně dominovala opatření represivní.

Celkovými výsledky pohovorů k výměně stranických průkazů, které byly prakticky skončeny v průběhu září, se nejprve zabývalo předsednictvo 1. října a poté plénum Jm KV KSČ v Brně 23. října 1970. Pro uvedenou schůzi pléna připravilo politicko organizační oddělení krajského výboru přehled stavu počtu členů krajského výboru. Z původně 97 zvolených členů a kandidátů na krajské konferenci v dubnu 1968 bylo nuceno opustit řady krajského výboru 46 osob (43 mužů a 3 ženy), což činilo téměř 50 procent. Na jejich místa bylo kooptováno 12 členů, takže v době projednávání zprávy tvořili krajský výbor celkem 63 členové. Okresní výbory strany dále nově navrhli 21 osob, z nichž bylo akceptováno 14 návrhů. Krajský výbor měl tak v době konání krajské konference v dubnu 1971 celkem 77 členů a kandidátů.²²

Materiál, který se zabýval výsledky stranické čistky uvnitř jihomoravské krajské stranické organizace, nejprve hodnotil stav před začátkem výměny stranických průkazů. Z celkového

²⁰ Tamtéž, hodnocení krajského deníku Rovnost. Zároveň však zpráva konstatovala, že i přes všechna pozitiva zůstávají nejslabšími rubrikami oddíl kultury a vnitřní politiky.

²¹ Tamtéž, kontrola opatření k zajištění klidu a pořádku v Jihomoravském kraji, zejména ve vztahu k 21. srpnu 1970.

²² Tamtéž, i. č. 55, kart. 119, závěrečné hodnocení výměny členských legitimací v jihomoravské krajské stranické organizaci, které projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 1. října 1970. Tamtéž, kart. 119, i. č. 55, návrh pro plénum KV KSČ v říjnu, který projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 22. října 1970.

²³ Celkový počet členů krajské stranické organizace je nutno brát s rezervou, protože na jiném místě materiálu se lze dočíst, že tento počet byl 209 974 osob.

počtu členů a kandidátů krajského výboru a okresních výborů bylo k 31. prosinci 1969 vyloučeno nebo dobrovolně odešlo 33 %. Jak zpráva uvádí, jednalo se především o nositele pravicových názorů, úkol se však nepodařilo splnit. S tímto „handicapem“ se poté spustila kampaň pohovorů spojených s výměnou legitimací. Na základě Dopisu ÚV KSČ vznikly prověřovací komise, jejichž členové byli nejprve proškoleni v Oblastní stranické škole. Ideová rozkolísanost však způsobila, že mnohé komise přistupovaly k prověřovaným během prvních pohovorů značně liberálně. Prověřeno mělo být 221 610 členů strany,²³ což byl stav platný k 1. lednu 1970. K tomu účelu vzniklo celkem 8330 komisí o celkovém počtu 26 500 členů. K pohovorům přikročily jednotlivé komise bezprostředně po skončení mimořádného pléna Jm KV KSČ, které se konalo 6. února 1970. V první etapě provedly komise pohovory s 10 644 členy a funkcionáři krajského výboru a okresních výborů, na jejichž základě bylo vyloučeno 68, zrušeno členství u 25 a rozhodnuto zahájit stranické šetření u 181 osob. Zároveň se přistoupilo k pohovorům s 5100 členy základních organizací, z nichž bylo navrženo vyloučit 23 straníků, zrušit členství v 52 případech a u 27 osob zahájit stranické šetření. Benevolentní a liberální přístup však způsobil, že „výsledky hodnocení byly velmi kriticky přijímány...“. Situace došla prý tak daleko, že musel zasáhnout sám krajský výbor a v některých místech zrušit výsledky pohovorů a rozpustit stávající prověřkové komise. Zlepšený postup práce jednotlivých komisí po zásahu krajského výboru vedl k následujícím výsledkům: z celkového počtu všech členů jihomoravské krajské stranické organizace muselo odejít 26,1 % straníků, z nichž bylo 4,1 % vyloučeno a 22 % bylo zrušeno členství. K nejvíce postiženým patřily základní organizace, které spadaly přímo do kompetence krajského výboru včetně vysokých škol. Zde činil úbytek 49,2 % členů. V průběhu pohovorů bylo zrušeno 158 základních organizací KSČ, dalších 1490 základních organizací bylo silně poznamenáno pravicovým oportunistem, 23 680 členům bylo pozastaveno členství ve straně, v některých okresech „jako Brno město, Blansko, Gottwaldov, Jihlava, Třebíč i Brno venkov, že se nepodařilo provést očistu beze zbytku, že zde nedošlo vždy k důslednému ideovému odhalení všech nositelů pravicového oportunismu a jejich tendencí“. Celkem bylo stranickou čistkou postiženo 14 275 funkcionářů, z nichž 6993 tvořili funkcionáři základních organizací KSČ. Nejvíce vyloučených pocházelo z oblasti průmyslu (3060 funkcionářů) a školství a kultury (1288 funkcionářů). Pokud se týkalo věkového složení, nejvíce zastoupena byla mezi vyloučenými věková skupina nad 55 let (33,8 %). Na základě sociálního původu byli nejvíce postiženi příslušníci inteligence a administrativní pracovníci (39 %), dále pak důchodci (34 %) a třetí nejpočetnější skupinu tvořili zástupci dělnických profesí (20,7 %). Celkový počet straníků krajské organizace, kteří byli ze strany vyloučeni, bylo jim zrušeno členství nebo dobrovolně odešli, tvořil 55 713 členů. „Došlo tak k zásadní očiště základních organizací, ideovému a zejména organizačnímu rozchodu strany s přímými nositeli pravicově oportunistických a revizionistických, protisovětských tendencí a jejich zjevnými přísluhovači. Stranické organizace se očistily od vyloženě pasivních členů. Dosažené výsledky a celý průběh výměny legitimací odrážejí současně poměr sil, které se v zápase o prosazení politického obsahu a cílů výměny legitimací střetávaly.“ Zajímavá je ve zprávě otázka vztahu veřejnosti k průběhu pohovorů v souvislosti s výměnou stranických legitimací. Autoři ji rozdělili do dvou skupin, a to podle toho, na jaké straně barikády stály. Sympatizanti s nastupujícím normalizačním režimem přitom netvořili jednotnou skupinu, ale s čistkami ve straně souhlasili. Skupina sestávala z lidí, kteří volali po radikálních krocích, ale také z osob, které zastávaly liberální postoje. Hlavním přáním této skupiny bylo zachování klidu k práci a ukončení chaosu. Druhou a méně početnou skupinu tvořili naopak lidé, kteří prý neobjektivně posuzovali výsledky pohovorů, ke své argumentaci používají lži, zkreslených a pomlouvacích metod a demagogické politiky. Jak se však ve zprávě píše, je nutno tuto skupinu „izolovat

a rozbití ideově politicky“, což měl být do budoucna hlavní úkol jednotlivých stranických organizací.²⁴

Pohovory s prověřovanými byly vedeny na základě tzv. třídního přístupu. Aby se zachovalo zdání dělnické strany, byla případná provinění dělníků, pracujících v zemědělství a v dalších odvětvích národního hospodářství posuzována poněkud mírněji, než tomu bylo u dalších sociálních skupin, z nichž nejpřísněji probíhaly pohovory s příslušníky inteligence. Také přístup k pohovorům jednotlivých komisí byl velmi diferencovaný. Nejmírněji postupovaly komise základních organizací, přísněji pak komise okresních výborů a nejtvrďší postup zvolily kontrolní či přezkumné komise krajského výboru. Samozřejmě, že v celém procesu mělo konečné slovo předsednictvo Jm KV KSČ, které rozhodovalo o celé akci výměny stranických legitimací. Samo vyloučení či zrušení členství, považované mnohými postiženými za perzekuční opatření, mělo své bezprostřední kadrové důsledky. Nejvíce tuto skutečnost pocítili postižení vyloučením při téměř okamžité ztrátě původně zastávaného pracovního místa, u vyškrtnutých se důsledky projevily s menším či větším zpožděním. To platilo nejen u pracovníků ve stranickém aparátu a stranických orgánech, ale i v řídicích a řadových funkcích ve vědě, kultuře, školství, státní a veřejné sféře. Jistá benevolence byla projevována jen u pracovníků v hospodářských odvětvích.

O výsledcích výměny stranických průkazů, jak je uvedeno výše, jednalo plénum krajského výboru na své schůzi 23. října 1970. S referátem k tomuto bodu vystoupil tajemník Jm KV KSČ František Růčka. Ve svém projevu zdůraznil, že na základě pohovorů byli ze strany vyloučeni v první řadě nositelé pravicových postojů a také jejich údajní „pomahači“, které lze označit jako prospěcháře, kariéristy a spekulanty, jimž „vždy šlo a jde především o jejich osobní prospěch“. Do této skupiny patřili podle jeho názoru především příslušníci nedělnických profesí, kteří se časem budou chtít vrátit zpět do KSČ. Do třetí nejpočetnější skupiny pak zařadil všechny ostatní, kterým bylo zrušeno členství ve straně z důvodu pomýlení pravicovou demagogií. Čtvrtou skupinu, jejíž členové opustili komunistickou stranu, označil za lhostejné k dění ve straně a pasivní straníky.²⁵ Po Růčkově projevu se rozvinula živá diskuse, do níž zasáhli mnozí členové krajského výboru. „Zajímavý“ pohled plný demagogie, polopravd a zkreslujících informací přinesl předseda Krajské kontrolní a revizní komise Jm KV KSČ (KKRK) František Filipenský, který především poukazoval na „řázení pravicových živlů“ ve vedení krajského výboru, a to již před lednem 1968. Tato skupina prý postupně ovládla všechny vrstvy společenského života a ovlivňovala chod všech oblastí. Ve svém příspěvku Filipenský dokazoval antisocialistickou a antisovětskou tvář těchto nepřátel stejně jako následný boj, který se proti nim musel vést. Jako předseda KKRK přitom neopomněl značně nekriticky dodat, že to byla především KKRK, která se postavila do čela tohoto střetnutí nekompromisně skoncovat se všemi nepřátelskými živly a provést „očistu“ strany.²⁶ V diskusi vystoupil rovněž zástupce ÚV KSČ Alois Indra, který již na úvod řekl v souvislosti s odvoláváním postižených čistkou na jejich adresu velmi výhrůžná slova: „Lidé, postižení touto akcí, se musí utěšovat. Nemají nic jiného než těšinská jablíčka, ale ať na tom nezakládají své další vystupování. Bez silných slov musíme říci, že ten, kdo si hraje s ohněm, musí počítat, že se musí spálit.“ V další části své řeči upozornil členy krajského výboru, že postižení budou usilovat o údajnou pomstu. „Budou dělat všechno, aby nám to někdy spočítali. Proto tak záleží na bdělosti

²⁴ MZA v Brně, f. G 593 – Jm KV KSČ v Brně, Předsednictvo KV – rok 1970, kart. 119, i. č. 55, závěrečné hodnocení výměny členských legitimací v jihomoravské krajské stranické organizaci, které projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 1. října 1970.

²⁵ Tamtéž, Plénum KV – rok 1970, kart. 36, i. č. 25, projev tajemníka Jm KV KSČ v Brně Františka Růčky k tištěnému materiálu Závěrečné hodnocení výsledků výměny stranických legitimací, který pronesl na plenárním zasedání Jm KV KSČ v Brně dne 23. října 1970.

²⁶ Tamtéž, diskusní příspěvek předsedy KKRK Jm KV KSČ v Brně Františka Filipenského.

strany, na jejím neustálém plnokrevném životě.“ Za pomoci povrchních a značně zkreslených faktů se snažil vyburcovat členy krajského výboru k dalšímu odhalování nepřátel uvnitř strany i uvnitř společnosti, k vedení boje proti maloměšťáckému myšlení a způsobu života, které údajně znovu zasáhly část společnosti, a k obnovení ideologického tažení proti liberalistickým názorům v zájmu ovlivnit myšlení straníků i bezpartijních.²⁷

V souvislosti s projednáváním výsledků výměny stranických legitimací se předsednictvo krajského výboru zabývalo celkovou politickou situací v kraji za 3. čtvrtletí roku 1970. Zpráva posuzovala situaci v jednotlivých oblastech společenského života a k jejímu zpracování poskytla informace všechna oddělení Jm KV KSČ v Brně. Kromě vyzdvihování pozitiv, mezi která zařadila zpráva dokončení výměny stranických průkazů a zvyšování vlivu komunistické ideologie mezi veřejností, materiál zdůraznil, že „konsolidační proces neproklkl ještě do dostatečné hloubky v naší společnosti“. Mezi lidmi prý stále přetrvávaly pravicové postoje, činnost protisocialistických sil a vyloučených osob z KSČ byla i nadále patrná.²⁸

V poslední den roku 1970 bilancoval právě odcházející rok vedoucí tajemník Jm KV KSČ Karel Neubert na stránkách *Rovnosti*. Ve svém článku se nejprve vrátil k čistce (v jeho podání očistě) uvnitř krajské organizace, která postihla všechny, kteří „se rozešli s marxisticko-leninskou politikou a soustavně porušovali nebo neplnili stranické zákony“. V uplynulém roce se prý také rozplynula poslední naděje, kterou „kontrarevoluční síly“ vkládaly do těch členů strany, kteří byli vyloučeni, aby poté na dalších řádcích zcela nepravdivě tvrdil, že i když tyto členové byli nuceni řady komunistické strany opustit, mohou se dále angažovat a pokud „prací dokáží, že to myslí se socialismem upřímně, nebudeme jim připomínat staré chyby, ale hodnotit je podle výsledků práce. S každým, kdo chce chyby napravit, se v naší společnosti počítá.“ Článek se dále zmiňoval o výměně stranických průkazů a o shromažďování důkazů, které údajně měly dokázat, že Československo stálo v létě 1968 až na samém prahu „kontrarevoluce“. A právě tyto informace o krizových momentech uvnitř jihomoravské krajské organizace KSČ byly, jak Neubert neopomněl zdůraznit, použity jako součást podkladů pro vypracování „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“. A aby nikoho nenechal na pochybách, dodal, že to bylo právě Brno a v něm žijící „pravicové a oportunistické síly“, které prý „představovaly jednu z velkých opor pravicového a revizionistického centra ve straně“.²⁹

Politická situace v Jihomoravském kraji v posledním čtvrtletí roku 1970 byla námětem jednání předsednictva krajského výboru na schůzi 28. ledna 1971. Tištěný materiál k tomuto bodu upozorňoval jen na některé jevy, nebyl tedy vyčerpávající zprávou, jak uvedli jeho zpracovatelé v úvodu. Kromě jiných problémů se zpráva věnovala probíhajícím pohovorům s nestraničnou veřejností v závodech, úřadech a organizacích, které podle autorů ukázaly, že „mnoho bezpartijních... má minimální znalosti politické i ideologické a je mezi nimi ještě mnoho nejasností“. Pohovory se stejně jako v případě stranické veřejnosti zaměřovaly na postoje prověřovaných v letech 1968–1969. Negativně byly rovněž hodnoceny malá aktivita straníků, iniciativa pracovních kolektivů i jednotlivců, vliv dosud nevymýcených pravicových názorů a nedobrá stranická kázeň.³⁰

²⁷ Tamtéž, diskusní příspěvek zástupce ÚV KSČ Aloise Indry.

²⁸ Tamtéž, zhodnocení politické situace v Jihomoravském kraji za III. čtvrtletí 1970, které projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 22. října 1970. Mezi další obtíže zpráva zařadila potíže v zásobování elektrickou energií a pevnými palivy.

²⁹ NEUBERT, K.: *K velikému jubileu*. *Rovnost*, 31. prosince 1970, s. 1 a 2.

³⁰ MZA v Brně, f. G 593 – Jm KV KSČ v Brně, Předsednictvo KV – rok 1971, kart. 121, i. č. 56, hodnocení politické situace v Jihomoravském kraji za IV. čtvrtletí 1970, které projednávala schůze předsednictva Jm KV KSČ v Brně dne 29. ledna 1971.

Rok 1971 lze charakterizovat jako rok, kdy se „podařilo“ dokončit tzv. normalizaci v KSČ, a to ve všech jejích orgánech. Stalo se tak i v případě Jm KV KSČ v Brně, který stejně jako ostatní krajské organizace strany uspořádal na jaře krajskou konferenci. Ta měla s konečnou platností zavřít započaté „dílo konsolidace“ poměrů uvnitř krajské organizace KSČ. Její příprava probíhala již od března a vedoucí funkcionáři nechtěli nikoho nechávat na pochybách, jakým směrem se bude další činnost krajské organizace po skončení konference ubírat. Odejít z vedení a pléna krajského výboru měli všichni zbývající exponenti „pravice“, naopak dostat se do nového krajského výboru mělo více dělníků než doposud, a to takoví, kteří se jasně postavili za „zdravé jádro“ ve straně a zachovávali dosavadní pevné leninské postoje.³¹

Součástí příprav se rovněž stalo přijetí Zprávy o činnosti jihomoravského krajského výboru KSČ ve funkčním období 1968–1971, kterou 17. dubna přednesl dosavadní vedoucí tajemník Jm KV KSČ Karel Neubert v první den konání krajské konference. Tento obsáhlý dokument se především zabýval situací ve straně v Jihomoravském kraji v letech 1968–1969 a ve svém důsledku měl za úkol skoncovat a jednou provždy zavrhnout celou polednovou politiku a její přívržence. Neubert však pro svou argumentaci použil shromážděné zavádějící informace z různých předchozích „analýz“, které obohatil svými poznatky a zkušenostmi. Výsledkem tak byl značně zkreslený dokument, který měl především ukázat protistranické a protisovětské postoje jednotlivých bývalých funkcionářů krajské organizace, národních výborů a společenských organizací v kraji. Nemilosrdně se tak strefoval do všech, které nastupující normalizační režim označil jako nositele pravicových a oportunistických myšlenek a postojů. Uplynulé období charakterizoval z pozice „vítěze“, který triumfuje nad svými nepřáteli.³² Po skončení Neubertova projevu se k řečnickému pultíku postavil předseda Krajské kontrolní a revizní komise a člen předsednictva Jm KV KSČ František Filipenský, který ve své řeči charakterizoval situaci v letech 1968–1970 na úseku KKRK. Kritika se nejprve snesla na problematiku neoprávněných rehabilitací, která umožnila – podle jeho slov – rehabilitovat i ty členy KSČ, kteří si rehabilitaci nezasloužili. Poté se však již zcela v intencích tzv. normalizace pustil do „pravičáků“ v krajském výboru strany, kteří prý svým počínáním znemožňovali řádný chod komise. Jak však zdůraznil na obranu své osoby a dalších členů KKRK, členové komise se i v této údajně krizové době nenechali zastrašit a dále pracovali v dosavadních intencích a zároveň odhalovali exponenty pravice a pomáhali v boji za vítězství „zdravých sil v naší krajské organizaci.“³³ Jako třetí hlavní řečník poté vystoupil se svým projevem zástupce ÚV KSČ Alois Indra. Není snad ani nutné dodávat, že hlavní část svého vystoupení věnoval osobním útokům na údajné nositele pravicového oportunismu, a to nejen na krajské úrovni, ale rovněž v ústředním výboru. Tyto představitele charakterizoval jako ty, kteří „pašovali do našeho života jed pravicového revizionismu. Zneužívali liberalizace v kultuře, pracovali na stránkách kulturních časopisů i v osobních přednáškách. Jindy zase vnášeli své názory do stranických dokumentů, znevažovali poctivé úsilí strany o překonání chyb. Nelze jim vytýkat, že by nebyli dost mazaní, skutečně to uměli.“ Naprosto pak již v intencích tzv. normalizace poukázal na existenci kontrarevoluce, která prý hrozila přerůst v otevřenou občanskou válku. Jen pomoc Sovětského svazu a dalších socialistických zemí prý odvrátila Československo od této katastrofy

³¹ *Včera zasedalo plénium KV KSČ. Naposledy před konferencí.* Rovnost, 10. dubna 1971, s. 1.

³² MZA v Brně, f. G 593 – Jm KV KSČ v Brně, Krajské konference – Krajská konference 17.–18. 4. 1971, kart. 8, i.č. 7, zpráva vedoucího tajemníka Jm KV KSČ v Brně Karla Neuberta o činnosti jihomoravského krajského výboru KSČ ve funkčním období 1968–1971, který přednesl na krajské konferenci Jm KV KSČ dne 17. dubna 1971.

³³ Tamtéž, zpráva předsedy KKRK Jm KV KSČ v Brně Františka Filipenského o činnosti jihomoravské krajské revizní a kontrolní komise KSČ za funkční období 1968–1970, kterou přednesl na krajské konferenci Jm KV KSČ dne 17. dubna 1971.

a zároveň zachránila v zemi socialismus. V další části své řeči zdůraznil, že vítězství je sice „naše“, ale boj proti pravicovému oportunismu musí i nadále pokračovat. Tím nenechal žádného z delegátů na pochybách, že jakékoliv budoucí pochybení člena strany bude nadále posuzováno optikou tzv. normalizace a dáváno do souvislosti s nepřátelskými tendencemi proti socialistickému zřízení. Budoucnost československých občanů viděl jednoznačně v socialistickém bloku spřátelených zemí pod vedením jediné vládnoucí komunistické strany.³⁴

Následná diskuse se již nesla plně v duchu nastupující tzv. normalizace. Jednotliví diskutující se nejen ve svých vystoupeních dívali zpět na uplynulé období, kde odsuzovali údajné krizové momenty a osoby, které tento stav údajně zapříčinily, ale i hovořili o nových úkolech, které před krajskou organizací stály. Na závěr konference, 18. dubna, schválili delegáti jednomyslně všechny dopředu předložené dokumenty, nové složení členů a kandidátů krajského výboru, členy KKRK a delegáty jihomoravské krajské organizace na XIV. sjezd KSČ. Ve funkci vedoucího tajemníka byl na základě doporučení ÚV KSČ potvrzen Karel Neubert a dalších 12 členů předsednictva, vesměs tvrdých odpůrců tzv. polednové politiky (např. tajemníci Michal Holčák, František Růčka či Oldřich Klíčnick) a také zbývajících 45 členů a 20 kandidátů krajského výboru, stejně jako 24 členů KKRK (předsedou komise se opět stal František Filipenský). Dělníci sice tvořili v novém krajském výboru téměř polovinu jeho členů, významné místo však opět zaujali profesionální političti a veřejní pracovníci, tedy kádrová nomenklatura kraje, která v jeho rámci zaujímala významné veřejné posty. Součástí konference bylo také zaslání pozdravného dopisu ÚV KSČ, který byl plný patolízalství a poníženosti.³⁵

Volbou nových představitelů krajského výboru se ustavilo již zcela znormalizované vedení krajské stranické organizace, které opustili všichni zbývajcí údajní nositelé pravicového oportunismu. Dovězení tzv. normalizace v KSČ a následně zastupitelských orgánech všech stupňů potvrdilo vítězství nového režimu, který nenechal nikoho na pochybách, že návrat před srpem 1968 není možný.

---

³⁴ Tamtéž, projev zástupce ÚV KSČ Aloise Indry, který přednesl na krajské konferenci Jm KV KSČ dne 17. dubna 1971.

³⁵ Tamtéž, volba krajského výboru, krajské kontrolní a revizní komise, delegátů na XIV. sjezd KSČ a dopis ÚV KSČ.

Summary

**The South Moravian Regional Committee of the Communist Party of Czechoslovakia in 1968–1971
From the August occupation forces to defeat reform and „victory“ normalization
Second Part**

The South Moravian Regional Committee of the Communist Party of Czechoslovakia in Brno belonged since the early 60s to a very significant party body in which a reform movement gradually crystallized attempting to democratize not only the Communist Party of Czechoslovakia in Brno but also individual areas of social life, hence the whole Czechoslovak society. It was primarily a group of leading officials of the regional party committee headed by Chief Secretary Josef Špaček who realised the need of fundamental changes of the political system itself and in the spirit of greater democratization and openness to various social groups of the population. His efforts were crowned at least by a partial success mainly in the first half of 1968 when they succeeded to get through some reform steps into life despite many accumulated problems from the past twenty years of the communist government monopoly and at the cost of painful compromises. Promisingly developing reform movement within the South Moravian regional party organization and the regional committee was, however, forcibly closed in August 1968 by the arrival of the occupation forces to Czechoslovakia and a consequent standardization regime that not only negated the whole political development after January 1968, but also many of its first leaders were publicly gibbeted so that afterwards it transferred its interest to officers and members of all organs and components of the Communist Party, hence all the organs and organizations of political, public, social and economic life.